

Mellékletek:

Az Alsódabasi Református Templom

A dabasi református gyülekezet temploma városunk legszebb műemlékeinek egyike, amelyet még településünk határain túl is számon tartanak. Ismertségéhez nagyban hozzájárul Kossuth Lajos itt őrzött turini porcelán koszorúja, melyet 1880-ban küldött édesapja síremlékének avatójára. A Tisztelt Értéktár Bizottság „A dabasi Kossuth-koszorú” címmel benyújtott javaslatot 2015. december 1-én tárgyalta és fogadta el, majd a kezdeményezésnek Pest Megye Értéktár Bizottsága is helyt adott, így 2016 elején a megyei értéktár is gyarapodott a jeles Kossuth-ereklyével. Erre a lényeges előzményre való tekintettel jelen javaslat a koszorúval kapcsolatos ismeretek szükségtelen ismétlését mellőzi.

A templom történetét a gyülekezet honlapja a következőképpen mutatja be:

„Gyülekezetünk temploma a Ravasz László és Bajcsy Zsilinszky utca találkozásánál található. A templomot 1793-ban építette copfstílusban Halász Imre, és - az 1791. október 28-i - nemesi felajánlásához csatlakozó közbirtokosok a Türelmi Rendelet jogi háttérét kihasználva.

1794. év első napján szentelték fel Zelizi János lelkészsége idején, aki 30 éven át volt a gyülekezet lelkésze (1793-1823-ig).

A templomot eredetileg zsindeley fedte és tornya sem volt, épp csak elfértek benne a harangok. Orgonát 1882-ben kapott, amely Kerékgyártó István orgonaépítő mester alkotása [*Téves az orgonaépítő beazonosítása, ugyanis mértékadó korabeli sajtóforrás és mai adatbázis szerint is Oláh Károly nagykorösi zenetanár terve alapján Docsekál József debreceni orgonaépítész készítette az orgonát. V. F. J.*, 1915-ben és 2006-ban lett szakszerűen javítatva.

1883-ban a templom falába - a nők padjai felett levő ablak alá - bevágatott szekrénybe helyezték el azt a porcelán koszorút, melyet Kossuth Lajos Turinból küldött atyja síremlékére. Ez a koszorú a világ első és egyetlen olyan Kossuth-koszorúja, melyet Kossuth Lajos készíttetett el, és dabasi rózsák ihlették.

A templom tornyát 1888-ban emelték, ekkor Kontra Sándor volt a lelkész.

1915-ben a négy harang közül hármat hadászati célra ajánlott fel a gyülekezet.

1944. november 2-áról 3-ára virradóra bevonultak az oroszok Alsódabasra. A gyülekezetet sok veszteség érte: ellopták klenódiumai egy részét, de a templom, és az időközben újra öntetett három harang is ép maradt, ma is hívogat.

A templomtorony lemezcsereje 1998-ban volt. Ma a tetőszerkezet cseréjére vár.

2005-ben megtörtént a templom teljes belső felújítása, padok cseréje.

2007-ben ellopták a gyülekezet úrasztali edényeit, melyek becsült értéke kb. 2.000.000 forint.

2008. április 8-án látogatást tett templomunkban Sólyom László köztársasági elnök.”

A gyülekezet korábbi, 1963-1980 között szolgáló lelkipásztora, dr. Szokody Gyula (1909-1983) így foglalta össze a szentély ismérveit:

„Református templom: Bajcsy-Zsilinszky u. 8. Homlokzat előtti tornyú, 1793-ban épült, copfstílusú templom. Alapjaiba a régi „puszta-templom” köveit hordták. Tornyát 1888-ban magasították. Ablakok közötti párkánymegoldás. Toronyszélek, rusztikázva, toronyóralap aediculás keretben, templomszélek erősen lesarkítva. A torony alatt szegmentíves ajtón át, két zömök pillérrel tartott karzat alá jutunk, melyet három kosárféle nyílás kapcsol a hajóhoz. Szószéke falazott, párnatagos, fölfelé kecsesen ívelő, mélyített mezőben fesztondíszekkel. Szószék felett copf váza és ószövetségi táblák. Egyszerű, példásan szép, arányaiban mértékertartó, jellegzetesen falusi templom. A Dabasi-Halász család öt ágazatának Halász, és az

azokba bekapcsolódott földbirtokos családok adományából épült. Városképi, műemlék jellegű.”

A Műemlékem.hu honlap jellemzése:

„Ref. templom, copf, 1793. Tornya eklektikus 1888. Udvarában klasszicista sírkövek az alsódabasi temetőből, 1830-1850.:

A szép kertben álló templom egyhajós, egyenes záródású, tornya a főhomlokzat elé lép. A toronytestet falsávok keretezik, bejárata egyenes záródású, felette timpanonos szemöldök, a karzatszinten szalagkeretes körablak. Alatta felirat: ÉPÜLT 1793 / Tornya / FELEMELTETETT 1888. A kétrészes főpárkány felett, melynek fele a templom teljes testén körbefut, a padlás fekvőablaka könyöklővel alakított. Újabb plasztikus párkány után nagy magasságú szint következik, benne félkörzáródású, váll- és záróköves, kötényes könyöklővel képzett harangablakok. Legfelső szintjén timpanonos aediculában óra, a záró párkány felett nyolcszögű, tört sisak.

A templom főhomlokzata íves, vázadíszes oromzattal kapcsolódik a toronytesthez, falsávok tagolják. A templom falait szintén lizénák osztják, közeikben nagy méretű, félkörzáródású ablakok: oldalanként kettő-kettő, a végfalon egy darab. Az északi homlokzat közepén elő építmény, egyenes záródású kapuval, kontyolt nyeregtetővel.

Nyeregtető, palafedés.”

Czagányi László 1994. évi összeállításában ismertette a később, 2007-ben ellopott gyülekezeti úrasztali edényeket:

„Szertartási eszközei között művészettörténetileg kiemelkedik egy XVI-XVII. sz-i pesti ötvösjegyekkel meghatározható keresztelőkészlet, egy trébelt ezüst úrasztali kehely (mit Oláh Mihály özvegye 1741-ben adományozott az egyháznak), egy Halász Istvántól 1747-ből származó ezüst tányér, egy R. F. monogrammal ellátott XVIII. sz-i óntányér, egy Oláh Ferenc által 1732-ben csináltatott ónkanna és egy 1770-ből való fedeles, szőlőfürdíszes ónkanna. Anyakönyvei 1720-tól folyamatosak.”

A harangokról Bojtos Károly 2020. évi adatai alapján:

„Az alsódabasi református templom tornyában 3 harang lakik. A nagy és kisharangot Szlezák László Magyarország aranykoszorús mestere öntötte Budapesten (valószínűleg a kicsit is) 1922-ben. A középső harangot Walser Ferenc öntötte Budapesten 1905-ben. A harangokat Farkas Titusz villamosította húzó mágnesekkel és mindhárom harang Walser féle jármon függ. A templom toronyórája jelenleg teljesen üzemképtelen.”

További kiegészítések:

- 1948-ban az alsó-dabasi születésű Dinnyés Lajos (1901-1961) miniszterelnöksége folytán az 1848-as centenáriumi ünnepségek regionális központi helyszíne volt a község. Az egész napos program díszvendégei közül kiemelkedik Tildy Zoltán (1889-1961) köztársasági elnök, aki, mint eredendően református lelkész, természetesen a református templomba is ellátogatott 1848. március 14-én, ahol megtekintette a Kossuth-koszorút.

- 1989. március 15-én a dabasi ellenzék a pártállami szervek hivatalos ünnepségétől távol maradva, külön ünnepelt, a szervezést az MDF helyi csoportja végezte. Az akkor kialakult, hagyománnyá vált felvonulási útvonal fontos állomása lett a Dabasi Református

Egyházközség templomkertje, ahol a gyülekezet lelkészének köszöntő beszédét követően, rövid műsor keretében nemzetiszínű szalagot kötöttek az 1989-ben ültetett Szabadságfájára, majd a rendszerint több száz fős menet minden tagja főhajtással tisztelgett a Kossuth-koszorú előtt. Ez a gyakorlat három évtizedet élt, 2019 után megszakadt.

- 1993-ban a presbitérium a gyülekezet történetét összefoglaló kötetet adott ki, ily módon emlékezve a templom építésének 200. évfordulójára. Czagányi László munkája hiteles forrásokon, a gyülekezet saját anyakönyvei, iratai adatain alapul. A 134 oldalas, imponáló szaktudással megírt könyv számos feledésbe merült részletet elevenít fel.

- 2010 júniusában, a templom oldalbejáratának cintermében, korabeli metszetek adaptálásával a Kossuth-család emlékpontját alakította ki a gyülekezet.

- 2017-ben alapvetően a globális felmelegedés okozta gyakori aszályok, a klímaváltozás károsító hatása miatt új nyírfát kellett ültetni a templomkertben a Szabadságfája szerepének fokozatos átvételére. (Jelen javaslat összeállításakor sem a régi, sem pedig a pótlására ültetett fa sincs már meg a templomkertben.)

- A költségfedezet több éves gyűjtési előzménye után 2021-ben a padok elektromos fűtésével gazdagodott a templom.

- Újra állványerdő: 2022 első félévében a műemlékvédelmi előírások maximális betartásával felújították a templomtornyot.

- 2022. október 23-án az Apró Tanítványok Dabasi Református Óvoda felszentelése és hivatalos megnyitója kezdő helyszínként funkcionált a református templom, Balog Zoltán püspök, a Zsinat lelkészi elnöke, Nt. Takaró András délpesti esperes és Nt. Hantos Péter vezető lelképásztor szolgálatával. Köszöntőt mondott Pánczél Károly országgyűlési képviselő és Kőszegi Zoltán polgármester. A köszöntők sorát Mráz Jánosné intézményvezető zárta, aki az óvodások ünnepi műsorát is vezette.

Az alsódabasi református templom régóta a fényképészek, képeslapkiadók kedvelt célpontja. Érthető, hiszen jelentős esztétikai, kulturális és építészeti értéket képvisel. Városunk jeles tornyainak egyike, s egyben értéktárunk épített környezet kategóriájának kiváló gyarapítója.

Bibliográfia

Borovszky Samu (szerk.): Magyarország vármegyéi és városai: Pest-Pilis-Solt-Kiskun vármegye 1. kötet. Budapest, 1910. pp. 32-33.

N. Császi Ildikó: Dabas helynevei - Magyar Névtani Dolgozatok 104. Budapest, 1992. p. 21, 100.

Czagányi László:

- A Dabasi Református Egyházközség története tulajdon iratai tükrében. Dabas, 1993. 134 p.

- A régió templomai és fontosabb kápolnái – Alsódabasi református templom. In: A régió kalendáriuma. Schulcz Bt., Dabas, 1994. pp. 61-62, 90.

- Dabas. In: Dr. Kasza Sándor (főszerk.): Pest megye kézikönyve I. CEBA Kiadó, 1998. pp. 449-464.

- Ezer dabasi pillanat. Dabas, Pressman Bt., 2010. pp. 121-122, 359-369.

Dercsényi Dezső (szerk.): Pest megye műemlékei I. Akadémiai Kiadó, Budapest, 1958. pp. 314-316.

Genthon István: Magyarország műemlékei. Akadémiai Kiadó, Budapest, 1951. p. 336.

Juhász István (főszerk.): Látnivalók Pest megyében: [Pest megye útikönyve praktikus tanácsokkal]. Well-Press, Miskolc, [1997]. p. 102.

Juhász-Pintér Pál – Madácsy Tamás: „Úgy tetszik, beszélni már szabad”. Rendszerváltó Archívum 2019/1. p. 50.

Kapui Ágota: Kossuth László-évforduló a református templomban (Karlik Dóra fotójával). Dabasi Újság 2009. július-augusztus. p. 2.

Dr. Kovács J. István (főszerk.): Magyar református templomok, II. kötet. Athenaeum, Budapest, 1942. p. 392.

Protestáns e Egyházi és Iskolai Lapok: Különfélék – Az alsó dabasi ref. egyház... (orgona átadás). 1882. december 10. pp. 1616-1617.

Dr. Szokody Gyula: Dabas nagyközség műemléki jellegzetességei. In: Dr. Petri Edit – Dr. Torzsa István (szerk.): Tanulmányok a 700 éves Dabas történetéből. Dabas, 1975. p. 353.

Solymosi Ferenc – Czár Attila: Magyarország orgonái. Magyarországi Orgonák Alapítvány, Kiskunhalas, 2005. pp. 210-211.

Somogyi Csaba: Apró Tanítványok. Parokia.hu 2022. október 24. Képek: Füle Tamás. E forrásból: Megnyitotta kapuit az Apró Tanítványok Református Óvoda. Dabasi Újság, 2022. november. p. 30.

Valentyik Ferenc:

- Decembri orgonaszó. Dabasi Újság, 2018. december. p. 24.
- A dabasi Kossuth-koszorú története. Lakitelek, Antológia Kiadó, 2019. 167 p.
- A dabasi Halász család történetének válogatott bibliográfiája. Lakitelek, Antológia Kiadó, 2022. 243 p.

Várady József: Dunamellék református templomai. 1. rész: A Délpesti Egyházmegye. Kiadja a Borsodi Református Egyházmegye, 1993. pp. 8 (képek), 48-51 (képekkel).

<https://honlap.parokia.hu/lap/dabasi-reformatus-egyhazkozseg/cikk/mutat/bemutatkozas/>

<https://www.youtube.com/watch?v=IjnHKlePNWQ>

<http://www.muemlekem.hu/muemlek/show/6960>

<https://www.parokia.hu/v/apro-tanitvanyok-/>

Összeállította: Valentyik Ferenc